

RECENZJE – REVIEWS

Przegląd Archeologiczny
Vol. 54, 2006, pp. 213-226
PL ISSN 0079-7138

Jerzy Kuśnierz, *Die Beile in Polen III*, Prähistorische Bronzefunde, Abteilung IX, Band 21, Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1998, ss. 118, tabl. 62.

W 1998 roku ukazał się kolejny tom z serii „Prähistorische Bronzefunde”, zawierający monografię znalezionych w Polsce siekierok tutejkowatych autorstwa J. Kuśnierza. Zakres chronologiczny opracowania obejmuje czas trwania kultury łuzyckiej, tj. od III okresu EB do okresu HaD. Z tym ugrupowaniem łączona jest także zdecydowana większość prezentowanych znalezisk. Praca ta stanowi pierwsze pełne zestawienie tego rodzaju zabytków. Wydana wcześniej w tej samej serii monografia siekierok A. Szpunara¹ dotyczy bowiem zabytków datowanych od neolitu do III okresu epoki brązu. Publikacja J. Kuśnierza stanowi więc kolejną część opracowania tej kategorii przedmiotów. W krótkiej przedmowie datowanej na 1995 rok autor podaje, że prezentowana publikacja powstała w oparciu o pracę magisterską przygotowaną pod kierownictwem prof. dr. hab. M. Gedla na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Układ pracy przypomina wcześniejsze pozycje wydane w tej serii, koresponduje zwłaszcza ze wspomnianym już opracowaniem A. Szpunara. Zwiększa to przejrzystość zestawienia oraz znacznie ułatwia korzystanie z niego. We wstępie autor dokładnie charakteryzuje stan i historię badań. Następnie przedstawia stan źródeł i dostępność zabytków. Dokładnie podaje także stosowaną przez siebie terminologię i nazewnictwo poszczególnych partii siekierok. Krótko opisuje również zasady klasyfikacji. Dalej analizuje funkcje i sposób użycia siekierok. Zaprezentowane zostały również różnorodne sposo-

by mocowania na drewnianym stylisku. Analizowano także ich przeznaczenie. Mimo że najczęściej uznawane są za narzędzia do obróbki drewna, wskazano, że były także wykorzystywane jako broń. Przemawiają za tym przedstawienia na situlach kultury halsztackiej oraz znaleziska w grobach sugerujące, że stanowiły atrybut wojownika. Skróceniwo przedstawiona została również technologia odlewania siekierok. Autor zaprezentował także uwagi na temat chronologii analizowanych przedmiotów.

Główne partie opracowania zajmuje zestawienie zabytków przedstawione w formie katalogu. Autor oparł się na zbiorze znalezisk liczącym 897 egzemplarzy. Zaprezentowany zestaw zabytków podzielony został na pięć grup odpowiadających kręgom kulturowym lub obszarom, z których pochodzą. Są to więc siekierki środkowodunajskie, kultury łuzyckiej, nordyjskie, północno-zachodnioeuropejskie oraz bałtyjskie. W obrębie tych grup umieszczono poszczególne typy i warianty zabytków. Podstawę klasyfikacji stanowił kształt i wymiary zabytku, a sporadycznie także rodzaj ornamentu. W przypadku każdego typu autor podaje opis formalny i przytacza znaleziska. Następnie dokładnie i wyczerpująco przedstawia chronologię, przynależność kulturową oraz zasięg występowania. Poza tym zaprezentowano pojedyncze egzemplarze niesklasyfikowane w obrębie zaprezentowanych grup. Były to formy zachowane fragmentarycznie oraz pozbawione analogii, a także jeden egzemplarz, zaliczany do tzw. brązów minusińskich, pochodzący z południowej Syberii.

Opracowanie zabytków zamyka podsumowanie, w którym autor podkreśla, że przedział chronologiczny, z którego pochodzą siekierki z tutejką prawie dokładnie pokrywa się z czasem trwania kultu-

---

¹A. Szpunar, *Die Beile in Polen I (Flachbeile, Randleistenbeile, Randleistenmeisel)*, „Prähistorische Bronzefunde”, Abteilung IX, Band 16, München 1987.

ry łużyckiej. Zwraca także uwagę, że w ugrupowaniu tym omawiane narzędzia pojawiły się w wyniku zewnętrznych impulsów, przede wszystkim z terenów północno-zachodnich i południowych. Przedstawia także syntetyczny obraz przemian występowania tych zabytków. Część opisową kończy spis stanowisk oraz wykaz literatury, muzeów i zbiorów, z których pochodzą analizowane przedmioty.

Jak zwykle w pracach z tej serii zaprezentowano bogaty i wysokiej jakości materiał ilustracyjny. Narysowany został każdy analizowany zabytek. Poza tym, co jest szczególnie cenne, przedstawiono całą zawartość skarbów przedmiotów z brązu, w skład których wchodziły siekiery. Ważne uzupełnienie stanowi również warstwa kartograficzna pracy. Zamieszczono planografię wszystkich znalezisk oraz szczegółowe mapy przedstawiające obszary występowania poszczególnych typów i wariantów siekier. Zamieszczona została również tablica przedstawiająca pozycję chronologiczną poszczególnych form na tle ich głównych obszarów występowania.

Specyfiką serii „Prähistorische Bronzefunde” jest katalogowanie i klasyfikowanie znalezisk. Wynika z tego generalny brak szerszego tła opisywanych zagadnień. Podobnie jest także w tym tomie. Nie zaprezentowano form odlewniczych dla anali-

zowanych siekier, chociaż znaleziska takie znane są w kulturze łużyckiej². Przydatne byłyby także dokładniejsze informacje na temat pochodzenia wykorzystywanych surowców. Rozpoznanie tego problemu daje znacznie szersze możliwości prześledzenia kontaktów handlowych. Celowe wydają się również analizy specjalistyczne określające skład chemiczny używanych stopów. Interesująca jest także kwestia, na ile lokalne złoża mogły zapewnić odpowiednią ilość metali.

Kończąc należy stwierdzić, że przedstawiona pozycja jest bardzo cenną i potrzebną publikacją źródłową. Stanowi ona już 21 monografię tego typu zabytków, która ukazała się w serii „Prähistorische Bronzefunde”. Dotyczą one głównie obszarów Europy Centralnej i Południowej. Tak liczny skatalogowany i analizowany materiał może być doskonałą pozycją wyjściową do dalszych, pogłębionych prac związanych z tą problematyką.

Tomasz Gralak

---

²M. Gedl, *Zarys dziejów metalurgii miedzi i brązu na ziemiach polskich do początków epoki żelaza*, (w:) „Pamiętnik Muzeum Miedzi”, t. I, 33-66.

Adres Autora:

Dr Tomasz Gralak
Plac Legionów 1/17
50-047 Wrocław